Burgerschapsonderwijsbeleid

Openbare Basisschool Mesch

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Doelstellingenoverleg teamwerkgroep burgerschap (zie jaarplan): 02-10-2024
Klankbordsessie met werkgroep ouders: 30-01-2025
Bespreking met team: 15-04-2025
Advies werkgroep ouders: 07-05-2025
Advies en feedback team: 12-05-2025
Inhoudelijke bijdrage en advies teamwerkgroep burgerschap: 15-05-2025
Concept ter bespreking met MR: 20-05-2025
Instemming MR: 06-06-2025
Vaststelling directie: 06-06-2025
Ter informatie aan RvT: 18-06-2025
Ter informatie aan ouders: 19-06-2025

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Managementsamenvatting

Visie op burgerschapsonderwijs
Onze school ziet burgerschapsonderwijs als essentieel voor de vorming van onze leerlingen. Het beleid is gebaseerd op fundamentele waarden van onze stichting, te weten: rechtvaardigheid, moed, verstandigheid en gematigdheid. OBS Mesch kiest voor een behoudende benadering waarin nationale identiteit, tradities en gedeelde waarden en normen centraal staan. Er wordt ingezet op integratie, plichtsbesef, respect voor gezag en het belang van de gemeenschap en het gezin.

Populatieanalyse en gevolgtrekkingen
De leerlingen komen uit een hechte, overwegend autochtone gemeenschap in Eijsden e.o., met sterke familiebanden en traditionele normen. Er zijn kansen, zoals een sterke gemeenschapszin en sociale stabiliteit, maar ook uitdagingen zoals beperkte diversiteit en gevoeligheid voor groepsdruk en verslavende middelen tijdens de puberteit.

Belangrijke gevolgtrekkingen
- Continuïteit en gemeenschapszin bestendigen;
- Interculturele sensitiviteit vergroten;
- Weerstand tegen maatschappelijke verandering verminderen;
- Bewustzijn rond risico's van middelengebruik en het tegengaan van sociale uitsluiting versterken.

Omgaan met botsende meningen
Onze school hanteert duidelijke gedragsregels bij conflicterende opvattingen:
- Respect voor ieders mening binnen morele grenzen;
- Uiting van meningen door personeel moet neutraal en niet als superieur worden gepresenteerd;
- Gematigdheid in het benaderen van gevoelige thema's.

Streef- en signaalwaarden
Er zijn concrete doelen geformuleerd voor vijf domeinen:
- Kennis
- Attitude
- Vaardigheden
- Basiswaarden
- Schoolklimaat

Streefwaarden liggen hoog (bijvoorbeeld ≥80% kennis juist beantwoord in groep 7-8). Als resultaten onder de signaalwaarden liggen, volgt interventie.

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Leerlijn per leerjaar (groepen 1 t/m 8)
Voor elk leerjaar zijn duidelijke indicatoren opgesteld die aansluiten bij de ontwikkelingsfase en de leefwereld van de leerlingen. Deze zijn gekoppeld aan vakgebieden zoals taal, geschiedenis, natuur, burgerschap en onderwijstijd die besteed wordt aan oefenen met sociale interacties.
Voorbeelden van indicatoren:

- Groep 1: Herkennen van vlag en volkslied, basisregels leren.
- Groep 5: Uitleggen wat democratie is, kinderrechten leren kennen.
- Groep 8: Kennismaken met politieke partijen en eigen mening vormen.

Curriculum en verankering in het onderwijs
Burgerschapsdoelen zijn geïntegreerd in verschillende vakken én worden expliciet behandeld in aparte burgerschapslessen. Leerkrachten acteren autonoom binnen de gestelde kaders ten aanzien van de invulling van de lesstof, ondersteund door overzichtstabellen per leerjaar.

Monitoring en evaluatie
Het beleid wordt gemonitord met observatielijsten en vragenlijsten:

- Groepen 1-6: Begin- en eindmetingen door middel van observaties.
- Groepen 7-8: Gebruik van geaccrediteerde meetinstrumenten.
  Evaluatiemomenten staan gepland in februari en juni 2026.

Conclusie
Het burgerschapsonderwijsbeleid van OBS Mesch is doordacht en gebaseerd op lokale waarden, demografische gegevens en pedagogische doelen. Het richt zich op kennisoverdracht, karaktervorming en voorbereiding op een pluriforme samenleving, met een duidelijke structuur voor uitvoering, evaluatie en bijstelling.

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Inleiding

Het beleid rondom burgerschap op school en specifiek het onderwijs dat hierover wordt verzorgd maakt deel uit van het schoolplan. Dit document vormt derhalve een bijlage van het schoolplan 2024-2028. In dit burgerschapsonderwijsbeleid wordt eerst onze visie op burgerschapsonderwijs beschreven. Daarna volgt een beschrijving van onze (leerling)populatie en de noden die daaruit voortkomen inzake de inhoud van ons burgerschapsonderwijsbeleid. Ook wordt beschreven hoe we omgaan met 'botsende' opvattingen en wordt de integrale inbedding van burgerschapsonderwijs verantwoord. Vervolgens zijn er concrete en meetbare streefwaarden en beheersingsdoelen gesteld die vervolgens sturend zijn voor de uitwerking van een aantoonbaar samenhangend burgerschapscurriculum dat is uitgewerkt per leerjaar. Daarna wordt weergegeven hoe de opbrengsten meten en monitoren. Tenslotte wordt beschreven op welke wijze we de opbrengsten analyseren, het beleid evalueren en indien nodig interveniëren om de kwaliteit te borgen. In bijlage 1 wordt een toelichting gegeven op het burgerschapsonderwijslogo van onze school.

Onze visie

Burgerschapsonderwijs vormt een essentieel onderdeel van de vorming van jonge kinderen en dient gericht te zijn op het overdragen van fundamentele waarden die de basis vormen van de Nederlandse samenleving. We kiezen voor burgerschapsonderwijs met een behoudend karakter, waarbij de nadruk ligt op de continuïteit van tradities, de betekenis van nationale identiteit en de rol van gedeelde waarden en normen bij het versterken van de lokale (leer)gemeenschap en de samenleving als geheel. Onze schoolvisie verhoudt zich tot de visie van onze stichting die de waarden van rechtvaardigheid, moed, verstandigheid en gematigdheid omarmt en uitdraagt. De kernwoorden van onze visie op burgerschapsonderwijs worden vetgedrukt weergegeven.

Een solide burgerschapsvorming begint met een **diepgaand begrip van en respect voor de Nederlandse geschiedenis, cultuur en instituties**. Onze leerlingen moeten kennismaken met de constitutionele monarchie, de parlementaire democratie en de grondrechten die Nederland kenmerken. Daarbij hoort ook aandacht voor nationale symbolen, zoals de vlag, het volkslied en nationale feestdagen, die bijdragen aan een **gedeeld gevoel van identiteit**.

Burgerschapsonderwijs dient niet enkel gericht te zijn op kennisoverdracht, maar ook op het aanleren van vaardigheden, attitudes, basiswaarden en karaktervorming. Onze leerlingen moeten leren wat het betekent om een verantwoordelijk en deugdzaam lid van de samenleving te zijn. Begrippen als **plichtsbesef, discipline, respect voor gezag en gehoorzaamheid aan wetten en regels** vormen hierin de kern. Dit legt namelijk de basis voor een samenleving waarin individuen niet slechts op **hun rechten** staan, maar ook **hun verantwoordelijkheden** erkennen.

In een tijd van toenemende individualisering is het van belang dat onze leerlingen worden opgevoed met het besef dat zij deel uitmaken van een **bredere gemeenschap**. Ons

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

openbaar onderwijs dient te zorgen voor een **onderwijscultuur waarin samenwerking, omzien naar elkaar en het belang van het gezin** worden benadrukt. Ouders spelen hierin een essentiële rol en moeten actief betrokken worden bij (inspraak op) het onderwijsproces. Overigens hanteren we een ‘moderne’ definitie van ‘het gezin’, doordat we naast de traditionele gezinssamenstelling, ook eenoudergezinnen, samengestelde gezinnen en gezinnen met partners van hetzelfde geslacht nadrukkelijk omarmen.

Hoewel diversiteit van identiteit en van opvattingen een gegeven is, richt ons onderwijs zich op **integratie en assimilatie in de Nederlandse samenleving**. Leerlingen met verschillende achtergronden moeten worden gestimuleerd om zich de Nederlandse taal, evenals onze waarden en normen eigen te maken. Dit bevordert immers sociale mobiliteit en voorkomt fragmentatie van de samenleving. Omwille van onze openbare denominatie besteden we nadrukkelijk aandacht aan andere culturen evenals verscheidene religies, opdat onze leerlingen goed voorbereid zijn op een succesvol leven in een pluriforme samenleving.

Vrijheid van meningsuiting en gewetensvrijheid zijn fundamentele rechten, maar zij kunnen slechts bestaan binnen de grenzen van **respect en verantwoordelijkheid**. Ons burgerschapsonderwijs moet leerlingen leren dat vrijheid geen absolute vrijblijvendheid is, maar gepaard gaat met plichten jegens medeleerlingen, medeburgers en de samenleving als geheel.

Onze populatie

Voor de populatieanalyse is gebruik gemaakt van rapportages en data van het CBS, NCO, Onderwijsmonitor Limburg, de GGD en Waarstaatjegemeente.nl. Het betreft onderzoeksresultaten uit 2023 en 2024. Het merendeel van onze leerlingen en hun ouders (hierna te noemen: populatie) woont in Eijsden en de direct omliggende dorpen en gehuchten. Er is sprake van een relatief hechte, kleinschalige gemeenschap, waarin tradities, sociale cohesie en familiebanden een belangrijke rol spelen. De meeste inwoners zijn van Nederlandse of Belgisch-Limburgse afkomst en er is sprake van een sterke verbondenheid met lokale cultuur en geschiedenis. De Limburgse cultuur staat erom bekend ‘minder direct’ te zijn in de communicatie van informatie dan in andere delen van Nederland. Een transparante besluitvorming en elkaar aanspreken op de zaak en niet op de persoon behoeven daarom continu aandacht.

Slechts 5% (landelijk 7,4%) van de kinderen groeit op in een eenoudergezin. Het aantal kinderen dat opgroeit in een uitkeringsgezin is met 3% de helft lager dan het landelijk gemiddelde van 6%; 2,7% van de kinderen leeft in onze gemeente in armoede. Van de ouders/verzorgers van onze leerlingen is 20% laag, 40% middelbaar en 40% hoog opgeleid. Onderzoek van de GGD suggereert een stijgende trend in het percentage (circa 33%) van ouders/verzorgers dat opvoedstress ervaart. Het percentage jongeren tot 18 jaar dat jeugdhulp ontvangt ligt met 13% iets hoger dan het landelijk gemiddelde van 11,5%. Uit terugkoppelingen van onderzoek door de GGD voor leerlingen uit de gemeente Eijsden-Margraten en omstreken blijkt dat leerlingen in het voortgezet onderwijs vatbaar zijn voor (overmatig) nuttigen van alcohol (een derde van deze jongeren rookt en/of vapet) en dat met name meisjes onevenredig vaak kampen met een laag zelfbeeld. Onder jongvolwassenen

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

denkt een derde deel wel eens aan zelfdoding, geeft een kwart aan eenzaam te zijn en bijna de helft ervaart structureel stress.

De afgelopen jaren is er een verschuiving in politiek stemgedrag: waar eerder christendemocratische en liberale partijen een meerderheid van het electoraat vormden, verschuift dit thans naar politieke partijen met een conservatief-rechtse(re) koers. Overigens is er ook een flink centrum-progressief blok in het electoraat waarneembaar. De religieuze en levensbeschouwelijke achtergrond van de inwoners is overwegend katholiek dan wel atheïstisch, hetgeen invloed heeft op waarden en normen binnen de gemeenschap.

Uit een sterkte-zwakteanalyse van de populatie komen de onderstaande kansen en uitdagingen naar voren. Per kans en uitdaging wordt een gevolgtrekking voor onze burgerschapsdoelen beschreven. De gevolgtrekking wordt in vetgedrukte tekst weergegeven.

Kansen

- Doordat er van huis uit al nadruk ligt op nationale identiteit, respect voor cultuur en geschiedenis, en sociale cohesie, sluit dit onderwijs aan bij de traditionele waarden die in dorpsgemeenschappen vaak al sterk aanwezig zijn. Gevolgtrekking: **bestendig continuïteit en gemeenschapszin.**
- De in onze populatie aanwezige focus op waarden en normen, eigen verantwoordelijkheid en plichtsbesef helpt bij het versterken van een stabiele sociale structuur waarin wederzijds respect en omzien naar elkaar centraal staan. Gevolgtrekking: **ondersteun sociale stabiliteit.**
- Hoewel in toenemende mate geconfronteerd met opvoedstress, kenmerkt onze ouderpopulatie zich traditioneel gezien door een opvoeding waarin discipline, gehoorzaamheid en betrokkenheid bij de gemeenschap belangrijk zijn. Gevolgtrekking: **versterk (sluimerende) opvoedkundige principes.**
- Ondanks een gemiddeld cultureel-conservatieve inslag is er ruimte voor kritische reflectie en omgang met moderne vraagstukken, zoals mediawijsheid, diversiteit en seksualiteit. Gevolgtrekking: **bereid voor op een veranderende samenleving.**

Uitdagingen

- Onze leerlingen groeien op in een relatief homogene omgeving, waardoor zij minder in aanraking komen met culturele, religieuze en etnische diversiteit. Dit kan leiden tot een minder ontwikkelde interculturele sensitiviteit. Gevolgtrekking: **vergroot blootstelling aan diversiteit.**
- De gemakkelijke toegang tot verslavende middelen in combinatie met negatieve effecten van ervaren groepsdruk, maakt dat onze leerlingen (gedurende de puberteit) gemakkelijk in aanraking komen met drank en drugs, hetgeen kan resulteren in gezondheidsschade en aanraking met het criminele milieu. Gevolgtrekking: **versterk bewustzijn van (onomkeerbare) schadelijke gevolgen van alcohol, tabak en drugs.**
- Traditionele (culturele) waarden kunnen botsen met ‘moderne’ maatschappelijke ontwikkelingen, zoals veranderende gezinsstructuren en genderrollen, waardoor

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

sommige leerlingen moeite kunnen hebben met nieuwe perspectieven. Gevolgtrekking: **verminder weerstand tegen maatschappelijke verandering.**
- In een hechte dorpsgemeenschap als de onze kan het lastig zijn voor nieuwkomers of minderheden om volledig te integreren, hetgeen de sociale cohesie kan ondermijnen. Gevolgtrekking: **verminder het risico op sociale uitsluiting.**
- Door de nadruk op respect voor autoriteit en gemeenschap kan er minder ruimte zijn voor kritisch denken en het ontwikkelen van eigen standpunten, hetgeen juist belangrijk is voor het bereiken van volwaardig burgerschap in een democratische samenleving. Gevolgtrekking: **stimuleer een constructief-kritische houding ten opzichte van gezag en traditie.**

Botsende meningen

Diversiteit van meningen tussen betrokkenen binnen onze kleine en nabije gemeenschap of veraf tussen groepen in de ‘grote mensenwereld’ kunnen leiden tot spanningen en onzekerheid bij onze leerlingen. Wanneer we met elkaar ‘botsen’ dan gelden de volgende spelregels rondom het organiseren van dialoog en tegenspraak:

- Een ieder heeft recht op een eigen mening; we leren onze leerlingen immers om kritisch te denken, maar we leren hen niet wat ze moeten denken.
- We spreken elkaar aan op de zaak en niet op de persoon. Personeel mag de eigen mening uiten richting leerlingen, maar dient hierbij wel expliciet aan te geven dat hun mening daarmee niet gelijkstaat aan een feit en/of superieur is aan de mening van een ander.
- We dragen als stichting ‘gematigdheid’ uit ten aanzien van grote maatschappelijke thema’s die wrijving oproepen in de samenleving. Dit betekent dat we geen extreme standpunten uitdragen ten aanzien van bijvoorbeeld geloofsovertuiging, politieke mening, seksuele geaardheid, klimaat en milieu et cetera.

Verantwoording van integrale inbedding

Het burgerschapsonderwijsbeleid van onze school is zorgvuldig afgestemd op zowel de maatschappelijke opdracht van ons openbaar onderwijs als op de specifieke context van onze school. Om de samenhang tussen visie, populatiekenmerken en concrete onderwijsdoelen inzichtelijk te maken, is Tabel 1 opgesteld. Deze tabel maakt zichtbaar hoe de gekozen doelen binnen het burgerschapsonderwijs niet op zichzelf staan, maar stevig verankerd zijn in:

- de specifieke kenmerken van onze leerlingenpopulatie;
- de vier centrale kwaliteitsnormen van de stichting uit het onderwijskwaliteitsbeleid (socialisatie, kwalificatie, persoonsvorming en allocatie van onderwijs);
- en de bijbehorende kernwaarden van de organisatie: verstandigheid, moed, rechtvaardigheid en gematigdheid (zie strategisch beleidsplan).

Door deze elementen te integreren, ontstaat er een consistent en doordacht kader waarin onderwijsvisie, dagelijkse praktijk en kwaliteitszorg elkaar versterken. De tabel helpt niet alleen bij interne afstemming en beleidsvorming, maar biedt ook houvast voor

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

verantwoording richting inspectie, ouders, toezichthouders, medezeggenschapsraadleden en andere belanghebbenden.

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Tabel 1

Koppeling tussen visie, populatiekenmerken, indicatoren, kwaliteitsnormen en waarden in het burgerschapsonderwijsbeleid van OBS Mesch

Visie op burgerschap	**Populatiekenmerken**	**Overkoepelende indicatoren uit burgerschapsonderwijs**	**Norm uit onderwijs-kwaliteitsbeleid**	**Waarde van de stichting**	**Toelichting op de koppeling**
Behoud van traditie, nationale identiteit en gemeenschap	Hechte, overwegend autochtone gemeenschap	Gemeenschapszin en continuïteit versterken	**Socialisatie**	**Gematigdheid**	Gematigdheid bevordert evenwicht en voorkomt extreme opvattingen in een homogene populatie.
Plichtsbesef en gezagsgetrouw	Gedragsindicatoren als gehoorzaamheid en discipline worden thuis belangrijk gevonden	Attitudevorming: respect tonen, samenwerken, afspraken nakomen	**Persoonsvorming**	**Moed**	Moed ondersteunt leerlingen om verantwoordelijk gedrag te tonen, ook als dat niet vanzelfsprekend is vanwege groepsdruk.
Voorbereiding op pluraliteit	Beperkte culturele diversiteit; weinig vanzelfsprekende confrontatie met verschillen	Bevorderen van interculturele sensitiviteit en respect voor verschillen	**Socialisatie** en **Allocatie van onderwijs**	**Rechtvaardigheid**	Rechtvaardigheid waarborgt gelijke kansen voor elke leerling, ook als de omgeving weinig verschillen biedt. Stimuleert een inclusieve mentaliteit.
Kritisch denken binnen morele grenzen	Sociale conformiteit; risico op groepsdruk	Constructief kritisch leren denken, morele oordeelsvorming	**Kwalificatie** en **Persoonsvorming**	**Verstandigheid**	Verstandigheid helpt leerlingen weloverwogen keuzes te maken en biedt richting in het zelfstandig, maar verantwoord denken.
Burgerschap als onderdeel van meerdere vakken	Verwachting dat school breed opvoedt; integrale benadering	Doorlopende leerlijn, vakoverstijgende benadering	**Kwalificatie van onderwijs**	**Verstandigheid**	Kwalificatie vraagt om kennis en vaardigheden die geïntegreerd aangeboden worden. Verstandigheid stuurt op doordachte onderwijsopbouw.

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Onze streefwaarden en onze signaalwaarden

Op schoolniveau is in het schoolplan 2024-2028 een aantal ambities geformuleerd ten aanzien van burgerschapsonderwijs. We beogen streefwaarden langjarig te bereiken in het zevende en achtste leerjaar ten aanzien van de sociale taken in relatie tot burgerschapscompetenties en het samen creëren van een veilig en aangenaam schoolklimaat (zie Tabel 2 en Tabel 3). We onderscheiden daarvoor vijf domeinen: kennis, attitude, vaardigheden, basiswaarden en schoolklimaat. Onze signaalwaardes liggen op 10% onder de streefwaarde. Indien de opbrengsten onder de signaalwaarde zakken zal er op basis van een analyse een interventie worden gepland.

Tabel 2
De streef- en signaalwaarde van onze school voor alle leerjaren op basis van observatie en evaluatie van de gestelde beheersingsdoelen.

streefwaarde	**signaalwaarde**
≥70% gemiddeld behaald van beheersingsdoelen (kennis, attitude, vaardigheden, basiswaarden, schoolklimaat)	<60% gemiddeld behaald van beheersingsdoelen (kennis, attitude, vaardigheden, basiswaarden, schoolklimaat)

Tabel 3
Domeinen van burgerschapsonderwijs met daarbij de streef- en signaalwaarde van onze school voor de leerjaren 7 en 8 op basis van een geaccrediteerd meetinstrument.

domein	**streefwaarde**	**signaalwaarde**
kennis	≥80% correct beantwoorde vragen	<70% correct beantwoorde vragen
attitude	≥3.5 op een schaal tot 4.0	<2.8 op een schaal tot 4.0
vaardigheden	≥3.5 op een schaal tot 4.0	<2.8 op een schaal tot 4.0
basiswaarden	≥3.5 op een schaal tot 4.0	<2.8 op een schaal tot 4.0
schoolklimaat	≥3.5 op een schaal tot 4.0	≥2.8 op een schaal tot 4.0

We kunnen deze streefwaarden enkel bereiken wanneer leerlingen een ononderbroken ontwikkeling doormaken aan de hand van een doelgericht en samenhangende leerlijn voor burgerschapsonderwijs. Hieronder worden de door ons gekozen doelen per leerjaar vermeld inclusief vermelding van het dominante domein tussen haakjes. De doelen verhouden zich inhoudelijk tot onze visie en komen tegemoet aan de noden van onze leerlingenpopulatie.

De indicatoren van onze beheersingsdoelen per leerjaar

Onze leerlingenpopulatie heeft een dorps karakter met bijhorende traditionele opvattingen, omdat zij voortbouwen op bestaande gemeenschapswaarden en een stabiele maatschappelijke structuur. In onze populatie spelen immers familie en lokale (religieuze) tradities een belangrijke rol in de opvoeding en ontwikkeling van onze leerlingen. Juist door kansen en uitdagingen voor onze leerlingen te erkennen en de gevolgtrekkingen ervan expliciet en geoperationaliseerd op te nemen in ons curriculum, beogen we bij te dragen aan een evenwichtige voorbereiding van onze leerlingen op een pluriforme samenleving. Elk leerjaar krijgt een kernopdracht toegewezen, waarin bijhorende beheersingsdoelen (kennis,

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

attitude, vaardigheden, basiswaarden en schoolklimaat) zijn vertaald naar gedeelde indicatoren. Achter elke indicator wordt minimaal één beheersingsdoel weergegeven waarop het meest gestuurd wordt tijdens het onderwijzen van burgerschap.

Kernopdracht per leerjaar

- Groep 1: *Verkennen*
  Kennismaken met basisregels, sociale omgang en symbolen
- Groep 2: *Samenleven*
  Begrijpen van samen delen, emoties en basiswaarden
- Groep 3: *Bewustwording*
  Inzicht krijgen in normen, structuren en eenvoudige morele kwesties
- Groep 4: *Verantwoordelijkheid*
  Leren over maatschappelijke rollen, respect en eigen gedrag
- Groep 5: *Inzicht*
  Begrip ontwikkelen van democratie, rechten en maatschappelijke structuren
- Groep 6: *Verdieping*
  Reflectie op ethiek, cultuur, privacy en media
- Groep 7: *Oordeelvorming*
  Kritisch denken over rechten, discriminatie en wereldburgerschap
- Groep 8: *Participatie*
  Actief meedenken, meningsvorming en voorbereiden op samenleving

Indicatoren voor Groep 1:

1. Herkennen van de Nederlandse vlag en het volkslied (kennis)
2. Basisvormen van beleefdheid toepassen, zoals groeten en bedanken (basiswaarden).
3. Basisregels in de klas begrijpen en naleven (attitude).
4. Eenvoudige sociale vaardigheden ontwikkelen, zoals samen spelen (vaardigheid).
5. Respect tonen voor medeleerlingen en leerkrachten (attitude).
6. Leren wachten op de beurt en luisteren naar anderen (vaardigheid).
7. Kennismaken met Nederlandse feestdagen (kennis).
8. Begrijpen waarom opruimen en netjes zijn belangrijk is (kennis).
9. Zich veilig bewegen binnen de schoolomgeving (attitude).
10. Deelname aan groepsactiviteiten stimuleren (schoolklimaat).

Indicatoren voor Groep 2:

1. Kennismaken met nationale symbolen en eenvoudige tradities (kennis).
2. Begrijpen van het belang van samen delen en samenwerken (attitude).
3. Basisregels voor veiligheid in en rondom de school respecteren (attitude/schoolklimaat).
4. Leren omgaan met gevoelens en emoties van zichzelf en anderen (vaardigheden).
5. Beginnen met eenvoudige vormen van hulpvaardigheid (basiswaarden).
6. Basisregels van hygiëne begrijpen en toepassen (kennis/vaardigheden).
7. Actief deelnemen aan gesprekken over dagelijkse waarden en normen (vaardigheden).
8. Respect tonen voor verschillen tussen mensen (attitude).

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

9. Leren wat eerlijkheid en vriendelijkheid betekenen (kennis).
10. Het belang van zorg voor de omgeving begrijpen (schoolklimaat).

Indicatoren voor Groep 3:

1. Kennismaken met nationale feestdagen en hun betekenis (kennis/schoolklimaat).
2. Basisinzicht krijgen in eenvoudige verkeersregels en maatschappelijke normen (basiswaarden).
3. Samenwerken en conflicten op een respectvolle manier oplossen (vaardigheden/attitude).
4. Bewustwording van familie- en gemeenschapsstructuren (kennis/basiswaarden).
5. Het belang van gehoorzaamheid aan regels begrijpen (kennis).
6. Herkennen van belangrijke nationale gebouwen en instellingen (kennis).
7. Het concept van goed en fout kunnen benoemen in eenvoudige situaties (vaardigheden).
8. Bewustwording van het belang van hard werken en doorzettingsvermogen (attitude).
9. Deelname aan eenvoudige discussies over rechtvaardigheid (vaardigheden).
10. Kennismaken met het belang van een gezonde levensstijl (schoolklimaat/basiswaarden).

Indicatoren voor Groep 4:

1. Begrijpen waarom wetten en regels belangrijk zijn voor een samenleving (basiswaarden).
2. Actieve deelname aan klassikale discussies over respect en verantwoordelijkheid (vaardigheden).
3. Kennismaken met het concept van democratie op schoolniveau (schoolklimaat).
4. Het belang van goede manieren en respectvolle taalgebruik herkennen (vaardigheden).
5. Bewustwording van verschillende rollen in de samenleving, zoals politie en brandweer (kennis/basiswaarden).
6. Leren omgaan met teleurstellingen en verantwoordelijkheid nemen (attitude/vaardigheden).
7. Begrijpen wat duurzaamheid en milieubewust gedrag inhoudt (kennis/attitude).
8. Bewustwording van digitale veiligheid en nettiquette (kennis/attitude).
9. Begrijpen waarom samenwerken leidt tot betere resultaten (kennis/schoolklimaat).
10. Kennismaken met genderrollen in de samenleving (kennis/attitude)
11. Leren over vriendschap en respectvolle relaties (schoolklimaat/basiswaarden).

Indicatoren voor Groep 5:

1. Uitleggen wat democratie en de rechtsstaat betekenen (kennis).
2. Respect tonen voor gezag, zoals leerkrachten en andere verantwoordelijke volwassenen (attitude/schoolklimaat/basiswaarden).
3. Kennismaken met maatschappelijke organisaties en het belang van vrijwilligerswerk (kennis).
4. Reflecteren op eigen gedrag en verantwoordelijkheid nemen (vaardigheden).

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

5. De rol van de Nederlandse koning en regering begrijpen (kennis).
6. Basiskennis van kinderrechten en verantwoordelijkheden verwerven (basiswaarden).
7. Leren wat belasting en sociale voorzieningen betekenen (kennis).
8. Inzicht krijgen in de rol van media in de samenleving (kennis).
9. Eenvoudige debatten voeren over waarden en normen (vaardigheden).
10. Het belang van lokale gemeenschappen en buurten begrijpen (schoolklimaat).
11. Inzicht in culturele diversiteit binnen Nederland (kennis).
12. Kennismaken met verschillende vormen van relaties en familiestructuren (kennis).

Indicatoren voor Groep 6:

1. Verdieping in de werking van democratie en de rechtsstaat (kennis).
2. Het belang van historisch besef en erfgoed begrijpen (basiswaarden).
3. Inzicht krijgen in de werking van gemeentelijke politiek (schoolklimaat).
4. Kritisch leren nadenken over maatschappelijke vraagstukken (vaardigheden).
5. Bewust worden van verschillende culturen en hun bijdrage aan Nederland (kennis).
6. Kennismaken met ethische dilemma's en morele afwegingen (kennis/attitude).
7. Zelfstandig argumenteren over normen en waarden (vaardigheden).
8. Begrijpen wat privacy en gegevensbescherming betekenen (kennis).
9. Leren omgaan met nepnieuws en desinformatie (vaardigheden).
10. Kennismaken met verschillende visies op seksualiteit en relaties (kennis/attitude).
11. Bewustwording van het belang van wederzijds respect in vriendschap en relaties (basiswaarden).
12. Kennis opdoen over de Nederlandse provincies en hun kenmerken (kennis).

Indicatoren voor Groep 7:

1. Inzicht krijgen in de grondwet en basisrechten van burgers (kennis).
2. Debatteren over ethische vraagstukken en maatschappelijke dilemma's (vaardigheden).
3. Kennis opdoen over internationale samenwerking en de EU (kennis).
4. Het belang van persvrijheid en onafhankelijke journalistiek begrijpen (kennis).
5. Kritisch nadenken over de invloed van sociale media (vaardigheden).
6. Het ontwikkelen van een verantwoordelijkheidsgevoel voor natuur en milieu (attitude/basiswaarden).
7. Kennismaken met de invloed van religie en levensbeschouwing op cultuur (kennis/attitude).
8. Het belang van economische verantwoordelijkheid en spaarzaamheid (kennis).
9. Bewustwording van discriminatie en gelijkwaardigheid (kennis).
10. Verdieping in de rol van politie en justitie (kennis).
11. Inzicht krijgen in de impact van discriminatie en hoe dit te bestrijden (vaardigheden).
12. Leren over gezonde en respectvolle liefdesrelaties (kennis/attitude).

Indicatoren voor Groep 8:

1. Kennismaken met politieke partijen en verkiezingen (kennis).
2. Het ontwikkelen van een eigen mening op basis van feiten (vaardigheden).

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

3. Kritisch omgaan met reclame en beïnvloeding (vaardigheden).
4. Begrijpen van de rol van internationale organisaties zoals de VN (kennis).
5. Leren over ondernemerschap en economische verantwoordelijkheid (kennis).
6. Verdiepen in de rechtsstaat en de bescherming van burgers (kennis/basiswaarden).
7. Het belang van vrijheid en verantwoordelijkheid in de samenleving (vaardigheden/attitude).
8. Zelfstandig meedenken over oplossingen voor maatschappelijke problemen (vaardigheden).
9. Leren participeren in democratische processen (vaardigheden).
10. Reflecteren op de eigen rol als toekomstig burger (vaardigheden).
11. Inzicht krijgen in ethiek, seksualiteit en gezonde relaties, gericht op verkrijgen en behouden van een hoog zelfbeeld (attitude/basiswaarden).
12. Leren over schadelijke gevolgen van alcohol, (elektronische) sigaretten en drugs (kennis).

Curriculum

Het behalen van onze beheersingsdoelen staat of valt bij het goed verankeren ervan in ons curriculum. In Tabel 4 is een overzicht opgenomen dat (a) dient ter verantwoording van ons burgerschapsonderwijsaanbod en (b) ondersteuning geeft aan personeel om te zorgen voor een dekkend aanbod in het lesrooster. De aan de beheersingsdoelen gekoppelde indicatoren die niet aan bod komen tijdens bijvoorbeeld onderwijs gericht op taal, geschiedenis, aardrijkskunde, natuur, verkeer en lessen/speelmomenten met een hoge mate van sociale interactie komen sowieso aan bod tijdens het ‘apart’ ingeroosterd vakgebied voor burgerschap. Het vak burgerschap is daarom in het lesrooster van elk leerjaar ook apart opgenomen. Leerkrachten geven zelf vorm aan de inhoud en opbouw van deze lessen in burgerschapsonderwijs.

Tabel 4
Overzicht van verantwoording en uitvoering van indicatoren behorende tot onze burgerschapsonderwijsbeheersingsdoelen per leerjaar binnen vakgebieden en/of samenhangende activiteiten

Groep	Indicator	Vakgebied	Samenhangende activiteiten
1	1- Herkennen van de Nederlandse vlag en het volkslied.	**Burgerschap**	Project koningsdag
	2- Basisvormen van beleefdheid toepassen, zoals groeten en bedanken.	Gehele dagprogramma	
	3- Basisregels in de klas begrijpen en naleven.	Kringgesprek	
	4- Eenvoudige sociale vaardigheden ontwikkelen zoals samenspelen.	Maatjeswerk, gym & buitenspel	

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

	5- Respect tonen voor medeleerlingen en leerkrachten.	Gehele dagprogramma	
	6- Leren wachten op de beurt en luisteren naar anderen.	Kringgesprek	
	7- Kennismaken met Nederlandse feestdagen.	**Burgerschap**	Projecten Sinterklaas/ Kerst/ Pasen/Koningsdag
	8- Begrijpen waarom opruimen en netjes zijn belangrijk is.	Kringgesprek	
	9- Zich veilig bewegen binnen de schoolomgeving.	Gehele dagprogramma	
	10- Deelname aan groepsactiviteiten stimuleren.	Maatjeswerk, gym & buitenspel	
2	1- Kennismaken met nationale symbolen en eenvoudige tradities.	**Burgerschap**	Projecten Sinterklaas/ Kerst/ Pasen/Koningsdag
	2- Begrijpen van het belang van samen delen en samenwerken.	Gehele dagprogramma	
	3- Basisregels voor veiligheid in en rondom de school respecteren.	Kringgesprek	
	4- Leren omgaan met gevoelens en emoties van zichzelf en anderen.	**Burgerschap**	Project kleurenmonster
	5- Beginnen met eenvoudige vormen van hulpvaardigheid.	Maatjeswerk, gym & buitenspel	
	6- Basisregels van hygiëne begrijpen en toepassen.	Kringgesprek	
	7- Actief deelnemen aan gesprekken over dagelijks waarden en normen.	Kringgesprek	
	8- Respect tonen voor verschillen tussen mensen.	**Burgerschap**	Project kleurenmonster en lentekriebels
	9- Leren wat eerlijkheid en vriendelijkheid betekenen.	Kringgesprek	
	10- Het belang van zorg voor de omgeving begrijpen.	Kringgesprek	
3	1- Kennismaken met nationale feestdagen en hun betekenis.	**Burgerschap**	Project feestdagen
	2- Basisinzicht krijgen in eenvoudige verkeersregels en maatschappelijke normen.	Verkeer Alle thema's	
	3- Samenwerken en conflicten op een respectvolle manier oplossen.	**Burgerschap**	Klasgesprekken/ Incidenteel

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

	4- Bewustwording van familie- en gemeenschapsstructuren.	Taalactief Thema 1	
	5- Het belang van gehoorzaamheid aan regels begrijpen.	**Burgerschap**	Klasgesprekken/ Incidenteel
	6- Herkennen van belangrijke nationale gebouwen en instellingen.	**Burgerschap**	Tijdens kijken van schooltv/vakantie bespreken
	7- Het concept van goed en fout kunnen benoemen in eenvoudige situaties.	**Burgerschap**	Klasgesprekken/ Incidenteel
	8- Bewustwording van het belang van hard werken en doorzettingsvermogen.	**Burgerschap**	Dagelijks tijdens de lessen
	9- Deelname aan eenvoudige discussies over rechtvaardigheid.	Nieuwsbegrip	
	10- Kennismaken met het belang van een gezonde levensstijl.	Gezonde school	
4	1- Begrijpen waarom wetten en regels belangrijk zijn voor een samenleving.	**Burgerschap**	Gouden week
	2- Actieve deelname aan klassikale discussies over respect en verantwoordelijkheid.	**Burgerschap**	Klassengesprek/ Incidenteel
	3- Kennismaken met het concept van democratie op schoolniveau.	**Burgerschap**	Incidenteel/Tijdens de verkiezingen van prinsjesdag
	4- Het belang van goede manieren en respectvol taalgebruik herkennen.	**Burgerschap**	Klassengesprek/ Incidenteel
	5- Bewustwording van verschillende rollen in de samenleving (bijv. politie, brandweer, etc.)	Taalgast in Taal Actief Alle thema's	Incidenteel
	6- Leren omgaan met teleurstellingen en verantwoordelijkheid nemen.	Gym	Incidenteel
	7- Begrijpen wat duurzaamheid en milieubewust gedrag inhoudt.	Gezonde school/Natuur	
	8- Bewustwording van digitale veiligheid en nettiquette.	Nieuwsbegrip	Incidenteel
	9- Begrijpen waarom samenwerken leidt tot betere resultaten.	Gym/Handvaardigheid	

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

	10- Kennismaken met genderrollen in de samenleving.	Natuur	Week van de Lentekriebels
	11- Leren over vriendschap en respectvolle relaties.	Natuur	Week van de Lentekriebels
5	1- Uitleggen wat democratie en de rechtsstaat betekenen.	Geschiedenis	Jeugdjournaal
	2- Respect tonen voor gezag, zoals leerkrachten en andere verantwoordelijke volwassenen.	SEO-lessen	adhoc/gouden weken
	3- Kennismaken met maatschappelijke organisaties en het belang van vrijwilligerswerk.	**Burgerschap**	
	4- Reflecteren op eigen gedrag en verantwoordelijkheid nemen.	SEO-lessen	adhoc/gouden weken
	5- De rol van de Nederlandse koning en regering begrijpen.	Geschiedenis oa hfst 2	
	6- Basiskennis van kinderrechten en verantwoordelijkheden verwerven.	Geschiednis oa hfst 3.4	
	7- Leren wat belasting en sociale voorzieningen betekenen.	Geschiedenis oa hfst 2.2/3.3	
	8- Inzicht krijgen in de rol van media in de samenleving.	Taal thema 3	Lentekriebels/Jeugdjournaal
	9- Eenvoudige debatten voeren over waarden en normen.	Taal thema 5	Jeugdjournaal/stellingen
	10- Het belang van lokale gemeenschappen en buurten begrijpen.	Burgerschap	Bronk/Carnaval/Bevrijding
	11- Inzicht in culturele diversiteit binnen Nederland.	Geschiedenis oa hfst 5 Aardrijkskunde oa hfst 3	
	12- Kennismaken met verschillende vormen van relaties en familiestructuren.	SEO-lessen	Lentekriebels
6	1- Verdieping in de werking van democratie en de rechtsstaat.	Geschiedenis	Jeugdjournaal
	2- Het belang van historisch besef en erfgoed begrijpen.	Geschiedenis	
	3- Inzicht krijgen in de werking van gemeentelijke politiek.	Burgerschap Aardrijkskunde hfst 3	
	4- Kritisch leren nadenken over maatschappelijke vraagstukken.	**Burgerschap**	

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

	5- Bewust worden van verschillende culturen en hun bijdrage aan Nederland.	Geschiedenis oa hfst 5.4 Natuurkunde Hfst 1 tm 5	
	6- Kennismaken met ethische dilemma's en morele afwegingen.	Geschiedenis hfst 5	
	7- Zelfstandig argumenteren over normen en waarden.	SEO-lessen/**Burgerschap**	
	8- Begrijpen wat privacy en gegevensbescherming betekenen.	Taal/Lentekriebels	Jeugdjournaal
	9- Leren omgaan met nepnieuws en desinformatie.	Taal thema 7	
	10- Kennismaken met verschillende visies op seksualiteit en relaties.	Lentekriebels	Jeugdjournaal
	11- Bewustwording van het belang van wederzijds respect in vriendschap en relaties.	SEO Lentekriebels	
	12- Kennis opdoen over de Nederlandse provincies en hun kenmerken	Aardrijkskunde Thema 5	
7	1 - Inzicht krijgen in de grondwet en basisrechten van burgers.	Geschiedenis Thema 4	
	2 - Debatteren over ethische vraagstukken en maatschappelijke dilemma's.	Taal Actief Thema 5	
	3 - Kennis opdoen over internationale samenwerking en de EU.	Aardrijkskunde Alle thema's	
	4 - Het belang van persvrijheid en onafhankelijke journalistiek begrijpen.	Geschiedenis Thema 4	
	5 - Kritisch nadenken over de invloed van sociale media.	**Burgerschap**	Week van de Lentekriebels
	6 - Het ontwikkelen van een verantwoordelijkheidsgevoel voor natuur en milieu.	Natuurkunde Alle thema's	
	7 - Kennismaken met de invloed van religie en levensbeschouwing op cultuur.	Aardrijkskunde Alle thema's	
	8 - Het belang van economische verantwoordelijkheid en spaarzaamheid.	**Burgerschap**	Week van het geld

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

	9 - Bewustwording van discriminatie en gelijkwaardigheid.	**Burgerschap**	Week van de Lentekriebels
	10 - Verdieping in de rol van politie en justitie.	**Burgerschap**	
	11 - Inzicht krijgen in de impact van discriminatie en hoe dit te bestrijden.	Diverse vakgebieden **Burgerschap**	
	12 - Leren over gezonde en respectvolle liefdesrelaties.	**Burgerschap**	Week van de Lentekriebels
8	1 - Kennismaken met politieke partijen en verkiezingen.	**Burgerschap**	Tijd van de verkiezingen
	2 - Het ontwikkelen van een eigen mening op basis van feiten.	Taal Actief Thema 3	Dagdagelijkse activiteiten
	3 - Kritisch omgaan met reclame en beïnvloeding.	**Burgerschap**	
	4 - Begrijpen van de rol van internationale organisaties zoals de VN.	Aardrijkskunde Alle thema's	
	5 - Leren over ondernemerschap en economische verantwoordelijkheid.	**Burgerschap**	Week van het geld
	6 - Verdiepen in de rechtsstaat en de bescherming van burgers.	Geschiedenis Thema 4	
	7 - Het belang van vrijheid en verantwoordelijkheid in de samenleving.	Diverse vakgebieden **Burgerschap**	
	8 - Zelfstandig meedenken over oplossingen voor maatschappelijke problemen.	Taal Actief Thema 8	
	9 - Leren participeren in democratische processen.	Taal Actief Thema 8	
	10 - Reflecteren op de eigen rol als toekomstig burger.	Diverse vakgebieden **Burgerschap**	Dagdagelijkse gebeurtenissen
	11 - Inzicht krijgen in ethiek, seksualiteit en gezonde relaties, gericht op verkrijgen en behouden van een hoog zelfbeeld.	**Burgerschap**	Week van de Lentekriebels
	12 - Leren over schadelijke gevolgen van alcohol, (elektronische) sigaretten en drugs.	**Burgerschap**	Lessen bij Bureau HALT

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Monitoren, analyseren, evalueren en interveniëren

Op schoolniveau worden de opbrengsten van ons burgerschapsonderwijs –in lijn met de andere basisvaardigheden– conform ons onderwijskwaliteitsbeleid tweemaal per jaar intensief besproken tijdens studiedagen en geanalyseerd door de leerkrachten en intern begeleider. De daarin beschreven gesprekken en de schriftelijke analyse leiden tot een verslag in de zogenoemde diepte-analyse. Eventuele interventies maken onderdeel uit van het verslag.

In Tabel 5 wordt weergegeven hoe we de voortgang op het behalen van de beheersingsdoelen analyseren, welke methode we daarvoor gebruiken, inclusief vermelding van de frequentie waarin we dat doen en met welk meetinstrument.

Tabel 5.

Leerjaar	Analyse	Methode	Frequentie	Meten en monitoren
1	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
2	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
3	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
4	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
5	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
6	verantwoordingsformulier	observatie	2x per jaar	observatielijst
7	Rapportage	vragenlijst	2x per jaar	geaccrediteerd meetinstrument
8	Rapportage	vragenlijst	2x per jaar	geaccrediteerd meetinstrument

De eerst volgende evaluatie van het beleid staat gepland na afronding van de implementatiefase (medio juni 2026). Een tussenevaluatie wordt gepland medio februari 2026. Tabel 2 uit dit document wordt tijdens beide evaluatiemomenten aangevuld op basis van tijdens de implementatiefase verkregen inzichten en opgedane ervaringen.

In Bijlage 2 zijn de observatielijsten opgenomen voor leerkrachten. In Bijlage 3 is het verantwoordingsformulier voor leerkrachten opgenomen.

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Bijlagen

Toelichting op het burgerschapsonderwijslogo van OBS Mesch

Observatielijsten voor leerkrachten per leerjaar

Verantwoordingsformulier burgerschapsonderwijs voor leerkrachten

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Bijlage 1

Toelichting op symbolen in het burgerschapsonderwijslogo van onze school (zie Figuur 1).

Figuur 1. Burgerschapsonderwijslogo van Openbare Basisschool Mesch

Symbool	Betekenis	Toelichting
Boom	Groei, ontwikkeling en verbondenheid	De boom symboliseert onze school als voedende omgeving waarin leerlingen wortelen in hun gemeenschap en een basis leggen om te kunnen uitgroeien tot zelfstandige burgers.
Contour van Nederland	Nationale verbondenheid	De kaart van Nederland in het bladerdak symboliseert de verbondenheid met de Nederlandse samenleving en de centrale plek van nationale waarden in het burgerschapsonderwijs.
Mensfiguren rond de boom	Diversiteit, gemeenschap en samenwerking	De drie figuren staan voor de leerlingen, personeelsleden en ouders die samen het fundament vormen van de schoolcultuur. De verscheidenheid in kleur en vorm benadrukt het streven naar inclusiviteit en participatie.
Weegschaal	Rechtvaardigheid, democratiscche rechtstaat en morele afweging.	Op onze school worden leerlingen uitgedaagd om meningen te vormen, dilemma's te overdenken en standpunten te toetsen. De weegschaal staat

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Symbool	Betekenis	Toelichting
		symbool voor weloverwogen besluitvorming — een brug tussen verstandigheid en moed.

Bijlage 2

Observatielijsten voor leerkrachten per leerjaar

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 1: Verkennen — kennismaken met basisregels, sociale omgang en symbolen

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Herkent de Nederlandse vlag en het volkslied	☐	☐	☐
2	Toont beleefdheid: groeten, bedanken	☐	☐	☐
3	Begrijpt en volgt klasregels	☐	☐	☐
4	Speelt samen met anderen	☐	☐	☐
5	Toont respect voor medeleerlingen en leerkrachten	☐	☐	☐
6	Wacht op beurt en luistert naar anderen	☐	☐	☐
7	Kent enkele Nederlandse feestdagen	☐	☐	☐
8	Begrijpt waarom opruimen belangrijk is	☐	☐	☐
9	Beweegt zich veilig binnen de school	☐	☐	☐
10	Neemt actief deel aan groepsactiviteiten	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 2: Samenleven — Begrijpen van samen delen, emoties en basiswaarden

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Kent nationale symbolen en eenvoudige tradities	☐	☐	☐
2	Begrijpt belang van delen en samenwerken	☐	☐	☐
3	Respecteert basisregels voor veiligheid	☐	☐	☐
4	Gaat om met gevoelens en emoties van zichzelf en anderen	☐	☐	☐
5	Toont hulpvaardigheid	☐	☐	☐
6	Begrijpt en past basisregels van hygiëne toe	☐	☐	☐
7	Neemt actief deel aan gesprekken over waarden en normen	☐	☐	☐
8	Toont respect voor verschillen tussen mensen	☐	☐	☐
9	Begrijpt wat eerlijkheid en vriendelijkheid zijn	☐	☐	☐
10	Begrijpt belang van zorg voor de omgeving	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 3: Bewustwording — Inzicht krijgen in normen, structuren en eenvoudige morele kwesties

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Kent nationale feestdagen en hun betekenis	☐	☐	☐
2	Toont basisinzicht in verkeersregels en maatschappelijke normen	☐	☐	☐
3	Lost conflicten op een respectvolle manier op	☐	☐	☐
4	Herkent familie- en gemeenschapsstructuren	☐	☐	☐
5	Begrijpt het belang van gehoorzaamheid aan regels	☐	☐	☐
6	Herkent nationale gebouwen en instellingen	☐	☐	☐
7	Benoemt goed en fout in eenvoudige situaties	☐	☐	☐
8	Toont doorzettingsvermogen en inzet	☐	☐	☐
9	Neemt deel aan eenvoudige discussies over rechtvaardigheid	☐	☐	☐
10	Begrijpt belang van een gezonde levensstijl	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 4: Verantwoordelijkheid — leren over maatschappelijke rollen, respect en eigen gedrag

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Begrijpt belang van wetten en regels	☐	☐	☐
2	Neemt actief deel aan discussies over respect en verantwoordelijkheid	☐	☐	☐
3	Kent het concept van democratie op schoolniveau	☐	☐	☐
4	Gebruikt goede manieren en respectvolle taal	☐	☐	☐
5	Herkent maatschappelijke rollen (zoals politie, brandweer)	☐	☐	☐
6	Gaat om met teleurstelling en neemt verantwoordelijkheid	☐	☐	☐
7	Begrijpt duurzaamheid en milieubewust gedrag	☐	☐	☐
8	Herkent digitale veiligheid en nettiquette	☐	☐	☐
9	Begrijpt belang van samenwerken	☐	☐	☐
10	Kent genderrollen en vriendschap	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 5: Inzicht — Begrip van ontwikkelen van democratie, rechten en maatschappelijke structuren

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Legt uit wat democratie en de rechtsstaat betekenen	☐	☐	☐
2	Toont respect voor gezag (leerkrachten e.a.)	☐	☐	☐
3	Kent maatschappelijke organisaties en vrijwilligerswerk	☐	☐	☐
4	Reflecteert op eigen gedrag en neemt verantwoordelijkheid	☐	☐	☐
5	Begrijpt de rol van koning en regering	☐	☐	☐
6	Kent kinderrechten en verantwoordelijkheden	☐	☐	☐
7	Begrijpt belasting en sociale voorzieningen	☐	☐	☐
8	Krijgt inzicht in de rol van media	☐	☐	☐
9	Voert eenvoudige debatten over waarden en normen	☐	☐	☐
10	Begrijpt belang van lokale gemeenschappen	☐	☐	☐
11	Kent culturele diversiteit in Nederland	☐	☐	☐
12	Kent verschillende vormen van relaties en familiestructuren	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 6: Verdieping — Reflectie op ethiek, cultuur, privacy en media

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Kent werking van democratie en rechtsstaat (verdieping)	☐	☐	☐
2	Begrijpt historisch besef en erfgoed	☐	☐	☐
3	Krijgt inzicht in gemeentepolitiek	☐	☐	☐
4	Denkt kritisch na over maatschappelijke vraagstukken	☐	☐	☐
5	Kent verschillende culturen en hun bijdragen	☐	☐	☐
6	Maakt kennis met ethische dilemma's	☐	☐	☐
7	Argumenteert zelfstandig over normen en waarden	☐	☐	☐
8	Begrijpt privacy en gegevensbescherming	☐	☐	☐
9	Gaat om met nepnieuws en desinformatie	☐	☐	☐
10	Kent visies op seksualiteit en relaties	☐	☐	☐
11	Toont wederzijds respect in relaties en vriendschappen	☐	☐	☐
12	Kent de Nederlandse provincies en kenmerken	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 7: Oordeelvorming — Kritisch denken over rechten, discriminatie en wereldburgerschap

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Heeft inzicht in de grondwet en burgerrechten	☐	☐	☐
2	Debatteert over ethiek en maatschappelijke dilemma's	☐	☐	☐
3	Kent internationale samenwerking en EU	☐	☐	☐
4	Begrijpt persvrijheid en journalistiek	☐	☐	☐
5	Denkt kritisch na over invloed van sociale media	☐	☐	☐
6	Toont verantwoordelijkheid voor natuur en milieu	☐	☐	☐
7	Kent invloed van religie en levensbeschouwing	☐	☐	☐
8	Kent economische verantwoordelijkheid en spaarzaamheid	☐	☐	☐
9	Is bewust van discriminatie en gelijkwaardigheid	☐	☐	☐
10	Kent rol van politie en justitie	☐	☐	☐
11	Kent impact van discriminatie en hoe dit te bestrijden	☐	☐	☐
12	Leert over gezonde en respectvolle liefdesrelaties	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Groep 8: Participatie — Actief meedenken, meningsvorming en voorbereiden op samenleving

Nr	Indicator	Voldoende	Twijfelachtig	Onvoldoende
1	Kent politieke partijen en verkiezingen	☐	☐	☐
2	Vormt mening op basis van feiten	☐	☐	☐
3	Gaat kritisch om met reclame en beïnvloeding	☐	☐	☐
4	Begrijpt rol van VN en internationale organisaties	☐	☐	☐
5	Leert over ondernemerschap en economie	☐	☐	☐
6	Verdiept zich in rechtsstaat en burgerbescherming	☐	☐	☐
7	Begrijpt vrijheid en verantwoordelijkheid in samenleving	☐	☐	☐
8	Denkt mee over maatschappelijke oplossingen	☐	☐	☐
9	Leert participeren in democratische processen	☐	☐	☐
10	Reflecteert op eigen rol als toekomstig burger	☐	☐	☐
11	Kent ethiek, seksualiteit en gezonde relaties	☐	☐	☐
12	Leert over schadelijke effecten van alcohol, e-sigaretten en drugs	☐	☐	☐

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Bijlage 3

Verantwoordingsformulier burgerschapsonderwijs voor leerkrachten

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

Verantwoordingsformulier
Burgerschapsonderwijs – OBS Mesch

Leerjaar: Groep ___

Schooljaar: 20__ – 20__

Leerkracht: _____

Evaluatiemoment: ☐ Februari ☐ Juni

1. Samenvattende analyse per domein **(vink aan wat van toepassing is)**:

Domein	**Resultaat boven streefwaarde (≥70%)**	**Tussen streef- en signaalwaarde (60–69%)**	**Onder signaalwaarde (<60%)**
Kennis	☐	☐	☐
Attitude	☐	☐	☐
Vaardigheden	☐	☐	☐
Basiswaarden	☐	☐	☐
Schoolklimaat	☐	☐	☐

2. Opvallende observaties (sterktes of aandachtspunten):

- _____
- _____
- _____

3. Vergelijking met vorige meetmoment(en):

Zijn er verbeteringen of verslechteringen zichtbaar per domein?

☐ Ja

☐ Nee

Indien ja, licht toe:

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.

_____

_____

4. Eventuele interventiebehoefte:

☐ Niet nodig – resultaten zijn voldoende.

☐ Interventie wenselijk voor volgend leerjaar:

- Domein(en): _____

- Voorgestelde actie(s): _____

5. Bijlagen (indien van toepassing):

☐ Observatielijst bijgevoegd

☐ Extra toelichting of werkmateriaal

Handtekening leerkracht: _____

Datum: ___ / ___ / 20__

Handtekening directie: _____

Datum beoordeling: ___ / ___ / 20__

© Copyright 2025. Niets van dit document mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijke toestemming van het bestuur van Stichting openbare basisschool Mesch.